

Forsknings- og høyere utdanningsminister
Oddmund Hoel

Kunnskapsminister
Kari Nesse Nordtun

Deres ref:

Vår ref: SH

Dato: 13.02.2024

Akademikernes innspill til statsbudsjettet 2025 - Kunnskapsdepartementet

Akademikerne forventer at regjeringen øker bevilgningene til utdanning og forskning i statsbudsjettet for 2025.

Regjeringens langtidsplan for forskning og høyere utdanning tar utgangspunkt i de store utfordringene vi som samfunn og verdenssamfunn står overfor. Løsningene vil kreve utvikling og innovasjon både i offentlig og privat sektor. For å lykkes trenger vi store teknologiske framskritt, kompetanse til å ta teknologien i bruk og grunnleggende samfunnsendringer.

Ambisjonene for norsk forskning og utdanning som kommer til uttrykk i Langtidsplanen krever store investeringer. Forsknings- og utdanningssektoren må få nødvendige rammer slik at de kan oppfylle sine oppdrag og samlet være en motor for forskning, utdanning og innovasjon. Det er behov for både å styrke basisfinansiering, den langsiktige grunnleggende forskingen og for målrettede satsinger. Nye innsatser må følges av økte bevilgninger. Det innebærer også at regjeringens milliardatsing innen forskning på kunstig intelligens og digital teknologi må komme som friske midler og ikke gå på bekostning av forskning på andre sentrale områder.

På Kunnskapsdepartementets område mener Akademikerne at følgende tiltak må prioriteres i budsjettet for 2025:

Forsknings- og innovasjonsløft i næringslivet

Forskningsinnsatsen i norsk næringsliv må økes i tråd med nasjonale mål. Forskning i næringslivet bidrar til økt verdiskap og utvikling av nye produkter, tjenester og prosesser, men også til å styrke den nasjonale beredskapen på områder som helse, sikkerhet, klima og miljø. Gjennom samarbeid mellom næringslivet, forskning og UH overføres kunnskap og kompetanse mellom sektorer. Det styrker miljøene og akselererer innovasjon og teknologisk utvikling.

I regjeringsplattformen og i Langtidsplanen ligger 3 prosent-målet for norsk forskning fast. Målet skal realiseres innen 2030. Næringslivets forskningsinnsats skal utgjøre 2 prosent av BNP, og offentlige investeringer i FoU skal utgjøre 1 prosent av BNP. Imidlertid er andelen redusert, både den offentlige innsatsen og næringslivets FoU-innsats. For næringslivet gikk andelen ned fra 0,98 prosent av BNP i 2019 til 0,77 prosent i 2022.

Vi trenger både at eksisterende næringsliv investerer mer i forskning og vi trenger nye forskningsintensive næringer for å nå målet. Dette krever økt tilrettelegging fra det offentlige og en vesentlig styrking av de næringsrettede ordningene. Akademikerne foreslår derfor en øking i offentlige FoU investeringer de kommende årene, gjennom en vesentlig styrking av de næringsrettede ordningene.

- **Akademikerne mener at de offentlige FoU-investeringer må opp på minst 1,25 % av BNP for de neste fem årene. Formålet med økingen er å stimulere til økt forskningsinnsats i næringslivet i tråd med kommende strategi for mer FoU i næringslivet.**

Kompensasjonsordning for deltagelse i Horisont Europa (Retur-EU)

Programkategori 07.60, Kap. 285, post 51

EUs finansieringspolicy baserer seg på at forskningsorganisasjoner har vesentlig høyere offentlig grunnfinansiering enn det norske forskningsinstitutter har. Retur-EU kompenserer for noe av gapet mellom EUs finansiering og faktiske kostnader. Uten denne kompensasjonen vil instituttene ikke ha mulighet til å søke om EU-midler.

Tall fra Horisont Europa viser at instituttsektoren står for hele 35 prosent av den norske returen. Instituttene har økt sin innsats mot EU-prosjekter betydelig de siste årene og har oppnådd økende suksess på EUs konkurransearenaer. Forventningen er at denne positive utviklingen vil fortsette i årene som kommer. Imidlertid ser vi nå at rammen for retur-EU ikke er tilstrekkelig for å dekke kostnadene for instituttene. For at den positive utviklingens kal fortsette er det viktig med forutsigbarhet

- **Akademikerne ber om forutsigbare rammer og at regjeringen fullfinansiere Retur-EU-ordningen. Med dagens ramme anslår Forskningsrådet at det vil bety en styrking med 350 millioner kroner.**

Nærings-ph.d.-ordningen

Programkategori 17.20, kap. 920, post 50, Programkategori 17.20, kap. 920, post 50

Nærings-ph.d.-ordningen bidrar til å styrke forskningskompetanse i næringslivet. Totalt forblir cirka 70 prosent av kandidatene i næringslivet etter fullført prosjekt. Søkningen til nærings-ph.d. har økt de siste årene. Samtidig har bevilgningene gått noe ned. I 2022 ble det kun utlyst 50 mill. kroner. Det ble tildelt midler til 25 prosjekter, mens det var 110 søknader.

- **Akademikerne ber regjeringen forsterke nærings-ph.d.-ordningen med 70 mill. kroner for å utløse flere søknader og realisere flere forskningsprosjekter.**

Høyere utdanning tilgjengelig for alle

Alle må ha like muligheter til høyere utdanning, uavhengig av foreldres økonomi, og de må ha muligheten til å studere på heltid. Levekårsundersøkelsen 2021 viste at studenter jobber mer enn tidligere fordi studiestøtten ikke strekker til. Mange oppgir også at de er avhengige av økonomisk hjelp hjemmefra.

Akademikerne mener derfor studiestøtten må heves til 1,5 ganger grunnbeløpet i folketrygden. Dette tilsvarer i dag om lag 178 000 kroner.

Med høye bo- og levekostnader, særlig i de store byene, må et flertall av studentene i dag jobbe ved siden av studiene. Akademikerne mener at studentene må ha mulighet til å studere på heltid. For mange kan det være positivt å jobbe, men mange melder også at dette går ut over progresjonen i studiene og bidrar til stress og press i hverdagen. Særlig går dette utover studenter med lavere sosioøkonomisk bakgrunn. I 2023 valgte 7 prosentpoeng færre i alderen 15-25 å investere i høyere utdanning. Dette er dårlige nyheter for norsk verdiskaping og produktivitet

Akademikerne mener videre at studiestøtten må knyttes til grunnbeløpet i folketrygden, slik at studiestøtten holder tritt med den generelle prisstigningen i samfunnet. Den høye prisstigning i 2022 og 2023, spesielt på strøm og mat, understreker behovet for et slikt grep. Dette vil også gi studentene økonomisk forutsigbarhet.

Akademikerne mener at:

- **Studiestøtten må knyttes til grunnbeløpet i folketrygden slik at den justeres årlig i tråd med grunnbeløpet.**
- **Studiestøtten må heves til 1,5 ganger grunnbeløpet i folketrygden.**

Studenter i og fra utlandet

I statsbudsjettet for 2023 ble stipendet til norske studenter i utlandet redusert. Konsekvensen av det er at færre har økonomi til å reise til utlandet for å studere. Akademikerne mener at muligheten til å studere i utlandet må være lik for alle og ikke avhenge av om man har mulighet til å få hjelp fra foreldre eller andre. At færre studerer i utlandet er også problematisk fordi vi mangler studieplasser på flere studier i Norge.

Samtidig ble skolepenger for studenter som kommer til Norge fra land utenfor EU/EØS og Sveits innført. Dette er et usolidarisk tiltak. Det rammer de som har minst fra før, og det går utover internasjonalt kunnskapssamarbeid og kunnskapsutveksling. Vi går også glipp av viktig arbeidskraft.

Vi trenger impulser fra utlandet. Internasjonale nettverk er viktige for samarbeid mellom bedrifter og innenfor forskning. Erfaring fra utlandet gir nye perspektiver og kompetanse er viktig for arbeidslivet og bidrar til økt innovasjon.

Akademikerne mener at:

- **Studieavgift for utenlandske studenter fra land utenfor EU/EØS må avvikles.**
- **Stipendandelen for norske studenter i utlandet må tilbakeføres til samme nivå som i 2022.**

Studieplasser

Akademikerne mener det er behov for å øke kapasiteten på flere studier, for å dekke det framtidige kompetansebehovet både i privat og offentlig sektor. Akademikerne mener det særlig er behov for nye studieplasser innen IKT/teknologi, medisin og veterinærmedisin.

I dag utdannes nær halvparten av alle norske leger i utlandet. For å sikre tilgangen på leger og øke kvaliteten i medisinutdanningen, anbefalte Grimstadutvalget i 2019 at 80 prosent av alle leger må utdannes i Norge. Utvalget konkluderte med at dette innebærer at dagens utdanningskapasitet på medisinutdanningen må økes betraktelig. For å få utdannet tilstrekkelig med leger i Norge må det også sørges for at det er tilstrekkelig med LIS1-stillinger slik at de ferdigutdannede legene kan starte på sin spesialisering.

Flere undersøkelser peker på at virksomheter både i offentlig og privat sektor mangler IKT- og ingeniørfaglig kompetanse. Det gir utfordringer både for samfunnssikkerhet og beredskap og kan være en barriere for grønn omstilling. Satsing på forskning og utdanning må henge sammen med samfunnsoppdragene som er vedtatt av Stortinget. Dette gjelder blant annet for samfunnsoppdraget bærekraftig før. Her spiller veterinærer en nøkkelrolle. Per i dag er Norge avhengig av at andre land utdanner den veterinærkompetansen vi trenger. Et viktig langsiktig tiltak for å bedre den veterinærkrisen som innbyggere og næringsliv opplever mange steder i landet, er å utvide utdanningskapasiteten på veterinærstudiet ved NMBU.

Nye studieplasser må følges opp med finansiering og fullfinansieres slik at kvaliteten på forskningen og undervisningen ivaretas, og ikke gå på bekostning av eksisterende studieplasser.

Akademikerne mener at:

- **Det må bevilges midler til fullfinansiering av nye studieplasser, blant annet innenfor medisin, veterinærmedisin og IKT/teknologi.**
- **Antall LIS1-stillinger må økes i takt med helsetjenestens behov for spesialister.**

Etter- og videreutdanning – Mulighet for et livslangt læringsløp

Det er behov for en forsterket og langsiktig satsing på livslang læring. En stor utfordring er at innretningen på dagens finansieringssystem i universitets- og høyskolesektoren gjør at etter- og videreutdanning kommer dårlig ut. Disse studieplassene inngår ikke i basisfinansieringen, og de gir dårlig uttelling i de resultatbaserte indikatorene. Dette gjør at det er ikke lønnsomt for institusjonene å satse på livslang læring. Akademikerne forventer at finansieringen innrettes slik at man får på plass et nødvendig og bærekraftig etter- og videreutdanningssystem i universitets- og høyskolesektoren.

Vi viser også til behovet for videreutdanning for lærere og lektorer. Dagens etter- og videreutdanningssystem treffer i liten grad mastergradsutdannede lærere og lektors behov for kompetanseutvikling. De opplever å bli nedprioritert av arbeidsgiver til fordel for de med mindre utdanning og at tilbudene ikke dekker deres behov. Mastergradsutdannede lærere og lektorer trenger også jevnlig kompetansoppyll for å holde seg faglig oppdatert. Både

fagfornyelsen og Fullføringsreformen forutsetter at de ansatte har høy og oppdatert kompetanse.

Akademikerne mener at:

- **Livslang læring må gis en tilstrekkelig og god finansiering som kompenserer for merkostnadene institusjonene har ved denne type utdanning, sammenlignet med ordinær grunnutdanning.**
- **Regjeringen må vurdere å tildele studieplasser til videreutdanning, som inngår i basisfinansieringen.**

Statlig finansierte ordninger for etter- og videreutdanning for lærere må sikre at lektorer i videregående opplæring får mulighet til relevant etter- og videreutdanning.

Med vennlig hilsen,
Akademikerne

Lise Lyngsnes Randeberg
Leder